

Koťátkovo vyprávění plné překvapení

Jana Segi Lukavská

Kniha Petra Koťátka *Anička, mluvící potok a další chovanci ústavu paní Majerové* může na první pohled názvem, tématem, ztvárněním časoprostoru a využitím kvaziautentických fotografií v příběhu evokovat oblíbenou trilogii Ransoma Riggse *Sírotčinec slečny Peregrinové pro podivné děti*. Zatímco Riggsova próza ale žánrově spadá do young adult fantasy, Koťátkův text (i jeho obrazový doprovod vytvořený Evou Koťátkovou) nese řadu znaků grotesky a cílí jak na čtenáře podstatně mladší, tak podstatně starší. Platí zde totiž okřídlené rčení, že skutečně dobrá kniha pro děti je i skutečně dobrou knihou pro dospělé. *Anička* přinejmenším nepřestává čtenáře neustále překvapovat.

V literatuře pro děti se běžně pracuje s předpokladem, že (odhadovaný) mentální věk protagonisty odpovídá zhruba věku prototypického čtenáře. *Anička* ovšem toto pravidlo značně komplikuje – je na kojence nebývale verbálně zdatná (i když se označuje za nemluvně) a ví, že když už jde (ačkoliv chodit neumí) do společnosti, je třeba si „přičís[nout] vlásky kolem uší a uhladi[t] faldy na dupáčkách“. Vypravěč o ní v úvodu lakonicky poznamenává: „Aničce bylo zrovna půl roku. Dům

**Kontrast je zde
zásadní nejen
na úrovni postav.**

už měl, jak říkám, také svoje léta [...]“. Způsob, jakým jsou postavy (mezi něž se řadí i zmíněný dům, byť ten se projevuje zejména skřípáním a vrzáním) konstruovány, tedy napovídá, že zde řada norem dětské literatury vezme za své. A že jedním z určujících stylistických principů Kořátkova psaní je juxtapozice protikladů, jež udržují čtenáře neustále v pozoru.

Kontrast je zde zásadní nejen na úrovni postav. Text vedle sebe klade rozumné a protismyslné, humorné a děsivé, pravdivé a vybájené, bdělé a sněné, živé a neživé, minulé a současné – a hranice těchto na první pohled čitelných konceptů se v textu opakovaně narušují. Logika příběhu se vytváří dynamicky – s tím, jak si události konstruují a vykládají postavy: „„Jak mám jít do jídelny, když dovedu jen ležet,“ řekla si Anička. „Kromě toho té paní nerozumím, na to jsem před chvílí úplně zapomněla. Toho se budu v každém případě držet.““ Právě sledování podobných myšlenkových hříček představuje největší čtenářské lákadlo – příběh je sám o sobě poměrně jednoduchý a v rámci textu se klade větší důraz na možnosti vyprávění než na vyprávěné události.

Ty by šlo vlastně shrnout v několika větách: když se Anička ocitne sama, přijme ji paní Majerová do svého sirotčince, kde už pobývají dvě feny, žel-

va, potok a Veverčák se zvláštní zálibou ve veršování, které ve skutečnosti nikdo nechce poslouchat. Poklidný chod sirotčince narušují výpady záhadných mužů, kteří usilují o jakési tajemství, jež skrývá bývalá členka sirotčince (a současná

pomoc v kuchyni) Lenka. Ani ta však celé tajemství nezná, a tak se vydává na cestu za poznáním, na jejímž konci na ni čeká překvapivý vzkaz od jejího zesnulého dědečka.

Text je výrazně autoreferenční a pobízí čtenáře, aby si vyzkoušel i jiné než lineární způsoby čtení. Jde jak o pobídky poměrně přímočaré (jako když vypravěč vzpomíná, že „[p]rogram byl, pokud se nemýlím, ještě před chvílí k nahlédnutí někde na straně 117“), tak implicitní. A tak například v pásmu vypravěče čteme, že „[d]va muži vlekli po trávě starou paní“, nicméně o dvacet stran později se tato paní vůči danému označení ohrazuje. Kofátko zjevně nepodceňuje míru pozornosti, kterou – také dětští – čtenáři textu věnují, aby vytěžili význam každého slůvka. V neposlední řadě citovaná pasáž předpokládá jejich ochotu přijmout fikční svět, v němž si vypravěč s postavami vidí do hlavy navzájem. Text tedy opakovaně a na více rovinách čtenáře vyzývá, aby prohlubovali i zpochybňovali své stávající čtenářské zkušenosti. Když na tuto hru přistoupí, začnou se zdánlivě nahodilé prvky textu skládat v sofistikovaný řád. Mezi jednotlivými skřípnutími postele se objevuje rytmus, nesmyslné dialogy začnou dávat smysl. Dům se postupně odhaluje jako magický prostor,

v němž se (podobně jako třeba v románu *Podobojí* Daniely Hodrové) narušuje vztah minulosti a přítomnosti, historie a fikce.

Ilustrace Evy Kořátkové knihu skvěle doplňují – kresby oscilují mezi laskavým, statickým až lehce naivním pólem (když chovanci sedí a poslouchají příběh) a zneklidňujícími, deformovanými a značně dynamickými figurami (například na kresbě hřbitova). Fotografie Jiřího Thýna zase spolu s dalšími paratexty pokračují v intencích příběhu a nechávají otevřenou otázku, kde končí vyprávění a začíná „skutečnost“.

Kořátkova kniha by rozhodně neměla zapadnout: už proto, že připomíná, že rozkoš z vyprávění nemusí spočívat jen v ponoru do příběhu, ale také v rozplétání toho, jak je text utkán – nebo v případě *Aničky* upleten. Jakkoliv se některé pasáže mohou zdát na první pohled zamotané, zůstává *Anička* přístupná i pro ty nejmladší čtenáře.

Petr Kořátko: Anička, mluvící potok a další chovanci ústavu paní Majerové

Meander 2019, 160 stran

HODNOCENÍ LÓGRU: **90 %**

